

תצוה (תשכ"ו)

הפטרה לשבת זכור
שמאל א' פרק ט"ו

א. ו' ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך העמלקי
מן אוספך עמו
ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים.

26

1) ראב"ע שמות י"ח א' ד"ה וישמע יחרו...
...ושאול אמר "ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל".
ובעבור שכתוב למעלה (שמות י"ז ט"ז) "מלחמה לה' בעמלק" שישאל חייבים להלחם בו כאשר יביח ה' להם, הזכיר דבר יחרו, כי הם היו עם גויי עמלק, שיזכרו ישראל חסד אביהם ולא יגעו בזרעו. ונהג ראינו הריכבים שהם בני יחרו שהיו עם בני ישראל בירושלם ובימי ירמיהו יונדב בן רכב. (ירמיהו ל"ה י"ט).
ויש פרשה אחרת דומה לזאת!

(הכוונה לבראשית פרק ל"ח).

- אא 1. עהי הקושיה על שמות פרק י"ח המתישבת לו בעזרת פסוקנו?
- אא 2. במה דומה הענין ההוא לבראשית ל"ח?
- 3. היכן מצינו במקרא שהתישבו בני הקיני בתוך ישראל?

2) פרש שיר השירים רבה ב'

"ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים". עם כל ישראל עשה יחרו חסד? והלא לא עשה אלא עם משה בלבד! אלא ללמדך שכל מי שעושה חסד עם אחד מגדולי ישראל, מעלין לו כאלו עשה עם כל ישראל.
ומקשינן: ולמה לא יפרש 'עם כל בני ישראל' ממש, על ידי עצתו, שאמר (י"ח כ"ג) "וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום"?

ב. ה' ויביא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל.

יומא כ"ב ע"ב:

"וירב בנחל" אמר ר' מני: על עסקי נחל: "בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול: "לך והכית את עמלק", אמר: "ומה נפש אחת אמרת תורה: תבוא עגלת ערופה - כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה", ואם אדם חטא - בחמס מה חטאה? ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו?" יצאה בת קול ואמרה לו: (קהלת ז') "אל תהי צדיק הרבה!" ובשעה שאמר לו שאול לדואג: "סוב אחת ופגע בכהנים!" יצאה בת קול ואמרה לו (קהלת ט') "אל תרשע הרבה!"

קהלת רבה

אמר ר' שמעון בן לקיש: כל מי שעושה עצמו רחמן במקום אכזרי, סופו שיהיה אכזרי במקום רחמן.

רד"ק ד"ה וירב בנחל: שרשו "ארב"... ומשפטו "ויארב" והוא הנכון מפגי קמצות הי"ד. ויש לפרשו ענין ריב ומצה, כלומר: יצא עמלק עליהם ונלחם אתם בנחל.

- א 1. מה ראה ר' מני לחוציא את פסוקנו ממשמעו?
- 2. במה סומה רד"ק מן הפירוש הרגיל ומה הביאו לפרש כפי שפרש?
- אא 3. מהו הקשר שמצאו חז"ל בין שני מעשי שאול (מלחמה עמלק והריגת נב עיר הכהנים) ומה הפרטים שבפוקים הנוחנים סעד להשקפתם?
- 4. החוכל להוכיח מתוך המסופר בפרקנו, שלא נבעה מתנהגות שאול בפרקנו מתוך רחמנות על תיבוקות שלא טעמו טעם של חטא?
- 5. מה הקשר בין פסוקנו לבין פרשת עגלה ערופה?

ג. י"א: נחמתי כי המלכתי את שאול למלך.
כ"ט: וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם.

אברבנאל: אחרי שהא-ל ית' בחר בשאול הנה עתה בהסיכו מהמלכות יראה בו שנוי החפץ וכמו שאמר (י"א) "נחמתי" כי המלכתי את שאול למלך, שיורה שהיה בו שנוי ושהוא מתנחם ממעשיו, לזה השיב ואמר "וגם נצח ישראל" ר"ל: וגם עם כל זה שהסירך מן המלכות אשר נתן לך הא-ל ית' שהוא נצח ישראל, הנה לא ישקר באמונתו ולא ינחם ממה שעשה. ותאר אותו במקום הזה בלשון "נצח", לפי שהשנוי נמנע בתוך הנצחים, כי הוא התחלת ההפסד והוא המביא אליו. ולכן אמר "וגם נצח ישראל" שהוא הנצח הבלתי משתנה ית' לא ישקר ולא ינחם, והיה זה שנוי בעצמו יתברך, רק מצד המקבלים. וזהו "כי לא אדם הוא להנחם" אבל ר"ל: אינו אדם להנחם מפאת עצמו, השנוי הוא מצד המקבלים.

בב יעקב בפרושו לבראשית פרק ו' פסוק ו' וינחם ה' כי עשה את האדם. "נחמת הא-ל" היא אחד העקרונות הגדולים בתורה, בדתנו. בלי מושג כזה (של "הא-ל הנחם" על הרעה או על הטובה לגבי האדם שהשתנה) על ה' - אין דת חיה, אין תשובה, אין כפרה. וה"וינחם" של פסוקנו משמעו: אחרי שפנה האדם כולו לרוע, לחמס, כפי שהוכח בשפוט הא-להי (וזהו "וירא"), הרי שה' - אשר לא למען עשית הרע "עשת" עמו כל טוב "בארץ" - נאלץ לשנות יחסו לאדם, אשר השתנה הוא כולו לרעה.

- 1) מה הן האלוטות שעליהן עונה כל אחד מן הפרשנים?
- 2) מה ההבדל בין תשובותיהם?
- 3) הסבר את המלים המסומנות בקו.

ד. כ"ז ויטב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעילו ויקרע.
כ"ח ויאמר אליו שמואל: קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך.

מדרש שמואל: פרשה י"ח: כנף מעילו של מי? רב ולוי: חד אמר: "כנף מעילו של שאול". וחד אמר: "כנף מעילו של שמואל. שכן דרך הצדיקים להיות מצטערים כשאינן במיעתם משובחת". ודכוותיה (מלכים א' י"א, ל') "ויתפש אחיה בשלמה החדשה" - שלמתו של מי? רב ולוי: חד אמר: "שלמתו של ירבעם", וחד אמר: "שלמתו של אחיה". אמר רב שמואל בר נחמני: בראין הדברים - שלמתו של אחיה, שכן דרך צדיקים להיות מצטערים בשעה שיש מחלוקת לבית דוד.

ילקוט שמעוני חלק ב' קל"ד
אמר לו שאול (שם' א' כ"ד כ"א): "ועתה, הנה ידעתי כי מלך המלך" - סנא ידע? לפי שאמר לו שמואל: "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ונתנה לרעך הטוב ממך", אמר לו שאול: "מי הוא זה?" אמר לו: "איני אומר לך, אלא רמז אני רמז לך: מי שהוא קורע את מעילך עתיד ליקח את מלכותך". וכיון שקרע (דוד) את כנף מעילו, ידע שאול מה שאמר לו שמואל, התחיל לומר: "ועתה הנה ידעתי כי מלך המלך".

רש"י ד"ה ויחזק בכנף מעילו: שאול החזיק בכנף מעיל שמואל כדי שישוב עמו.

אברבנאל:
כאשר פנה שמואל ללכת מעם שאול, אחז שאול בכנף מעילו של שמואל לבקש ממנו שישוב עמו על כל לפניו וישתחוה בגלגל לפני ה', שהיה שם אהל מועד, ואז קרע שאול כנף מעילו של שמואל וכאשר ראה זה שמואל חנין, כי סימן מה היה הקריעה היא ואמר: "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך", רוצה לומר זה לך סימן שכבר קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך, ושכבר ניתנה לרעך שהוא טוב ממך, ואמר זה על דוד, שעה אחר כך רעה לשאול במלחמותיו והיה טוב ממנו לפני המקום.

- 1) כמה דעות שונות נאמרו בדברי המדרשים והפרשנים?
- 2) מה הן מעלותיו ומה הן חולשותיו של כל אחד מן הפרושים הנ"ל?
- 3) מהי ראית המדרש מאחיה השילוני (מל' א' י"א ל')?
- 4) השוה לדברי מדרש שמואל הנ"ל את דברי ר' יוסף אבן כספני: אדני כסף xx

הסבר, למה אין לדעתו להביא ראיה שם למקומו, מהו "הבדל חלשונות" הגורם לפרוש שונה של שני הפסוקים?